

התיקשות, היתה לאמצעי התיקשות הש"פעה על מה שהתרחש בזירה המדינית. אבל זהו כבר סיפור אחר. חוקרים והיסטוריונים יצטרכו לבדוק, בבוא היום, כיצד איזו מידה השפיע הלחץ העיתונאי על שיקולים והחלטותיהם של המנהיגים, לא כאן או לכאן.

מלכודת

ההתנבאות

עדיין רק זה אפשר לבדוק כיצד עמד העולם הזה במבחן העיתונאי של השבוע שחלף.

מבחינת העיתון, נראה היה כי ביקורו של קארטר בישראל נערך כאילו הומן מראש על פי צרכי מערכת זו. הוא החל במצב אישי, נעמד להסתיים בשעות אחר הצהריים של יום שני. עיתון זה היה צריך לאפשר לנו לספר את מהלך הביקור כור לו ולהופיע בסופו עם סיכומו.

אלא שזאת היתה מיקדמה למראית-עין בלבד. מבחינת טכנית הציב לוח-הזמנים של ביקור הנשיא קשיים ומגבלות לאין ספור לכיסוי מעל עמודי העולם הזה. 72 עמודי הגיליון שעבר לא הודפסו ביום אחד. כמו בכל גיליון, הודפס חלקם ימים מוקדמים לפני תחילת העיתון בערב היום השלישי. הדפסת סיקור ביקורו של קארטר נעשתה תוך כדי מהלך הביקור.

עיתון יומי יכול לדווח דבר אחד ביום אחד ולמחרת לספר את הישגיו. לא כן בשבועון. היינו חייבים לבנות את סיקור הביקור מתוך מודעות לעובדה, שהעיתון יראה אור רק אחרי תום הביקור, ומתוך שאיפה שהסיקור לא יראה מיושן ונדוש.

בהתחשב במגבלות הטכניות האלה עמד העולם הזה במבחן בכבוד. הוא לא הכיל גילויים מרעישים, אבל בכל זאת היו בו כמה דיווחים בלעדיים שלא היו בידי אף אחד ממוסדות העיתונאים האחרים שביקרו את הביקור. כך, למשל, היה העור לס הזה היחיד שקלט את התקרית בין רעיית ראש-המשלה עליזה בגין לבין רעיית הנשיא, אופירה גבון. בתום כסס קבלת-הפנים במלחמת-העופה בן-גוריון, הוא יכול היה לפרסם בלעדית את פרשת הסיכור בין ראש-המשלה הנשיא, סביב תפקיד המארח הרשמי של קארטר ועל אימו של הנשיא בהתפטרות. גם הכתבה על כישלון הפגנות גוש אמונים הקדימה סיקורים דומים שהופיעו בעיתונים אחרים כמה ימים אחר-כך.

אולם ההישג העיקרי היה בכך שלא נפלנו בפח של התנבאות לגבי סיכום הביקור. הכנת הגיליון הקודם של העולם הזה הסתיימה ביום השני בלילה, כימעת יממה לפני תום ביקורו של קארטר ביש-ראל, שהתמשך יממה מעל למה שתוכנן מראש. באותן שעות היתה התחושה בקרב כל העיתונאים שסיקרו את הביקור והתמשאו-ומתן כו של כישלון טוטאלי. זה תדירוכים שהגיעו מפי פמליית נשיא אר-צות-הברית ומפי דוברים ישראלים נשמע עו כתכנה לקראת סיכום שלילי.

העיתונאים ותקנים ומנוסים נפלו בפח הזה, מיהרו לדווח על כישלון מסעו של קארטר. העולם הזה נמנע מלעשות זאת. הוא גם לא קבע מפורשות כי המסע יציח לוח וכי בסופו אומנם תתבצע פריצת הד-רך לחתימת הסכם-השלום. אבל מתוך נד-תוח המידע, שורם עד לשעות הלילה של יום השני, העניק העולם הזה סיכויים רבים יותר להצלחת הביקור מאשר לכישלונם, ואף פירסם תחזית לגבי המרי האזרחי הצפוי בגדה באם וכאשר יושג ההסכם.

אין זו טפיחה עצמית על שכם, המי-עדת להוכיח שהעולם הזה התחלה על עיתונים אחרים. ביקשנו רק להוביל את הקוראים אל מאחורי-הקלעים של העיתון, להביאם בסודות הגלויים של הכנתו, ול-שתפם בבעיות המורכבות המתעוררות עד להדפסתו.

כשאתה נוטל לידך את המוצר המוגמר, הקרי העולם הזה, כדאי לפעמים לדעת לא רק מה כתוב בו, אלא גם מדוע מתפר-סמים הדברים כפי שהם נקראים.

לא רק השדרנים והכתבים לא ידעו מה קורה. גם האנשים שהיו מעורבים ישירות במשא-ומתן המארגני והסימולטאני, לא ידעו מה קורה ומה עתיד לקרות. מעל זירת ההתמודדות, שהשתרעה בין ירושלים וקאהיר, שרר ערפל-קרב כבד. היו חילופי-אש, הסתערויות ומיגננות. היו נסיגות טאקטיות וכיבושים. אבל הקרב על הסכם-השלום לא הוכרע לניצחון או לכישלון. עד לאותן שעות שבהן הסתודד הנשיא קארטר עם הנשיא אל-סאדאת בחדר-האורחים-החשובים במלחמת-העופה של קאהיר, בדרכו חזרה מירושלים.

העובדה שמתנהל קרב כזה היתה גלויה וידועה. אלא שהמעצמה השביעית ביקשה לדעת עוד במהלכו את תוצאתו הסופית. וזו היתה פשוט משימה בלתי-אפשרית.

אזרחי ישראל, שניתנה להם לאחרינה ההזדמנות להתוודע אל טכניקת הבישול העיתונאית באמצעות סידרת הטלוויזיה המצוינת לו גראנט, יכלו הפעם לחזות, יותר טוב מאשר אי-פעם בעבר, בסודות המיטבח העיתונאי. ההצגה האמיתית ש-התרחשה מול עיניהם בשבוע שעבר לא היתה דווקא זו של המדינאים, אלא זו של העיתונאים.

אלה עומדים בלחץ המתמיד של "קו המוות" (DEADLINE). זהו מונח המצוי, כי הם חייבים לספר את הידוע להם עד לשעה נתונה — שעת התחלת שידור או שעת סגירת עמודי העיתון. אחרי "קו המוות" אין עוד ערך למה שהם יודעים, עד לשעת השידור הבא, או עד להופעת הגיליון הבא.

קאריקטורה של זאב ב"הארץ"

המולך של "שעת המוות" תבע הפעם את קורבנותיו יותר מתמיד. הכתבים, ה-פרשנים והשדרנים למיניהם לא ידעו את מה שרצו לדעת, אולם הם לא היו מוכנים להודות בכך. כתוצאה מכך הוצפו אמצעי-התיקשות בעולם כולו בפספסת וב-קשקשת חסרת תוכן ממש, שנחשפה במהרה כחסרת-ייסוד.

התופעה המגוחכת ביותר היתה זו, שבה-עדר מידע כלשהו, ריאיינו העיתונאים זה את זה ופירסמו דברי פרשנים אחרים כי ייעוץ. הכתבים ריאיינו את השדרנים, ו-צלמי הטלוויזיה צילמו את העיתונאים. היתה זו דוגמה מובהקת לכך כיצד יכולים אמצעי-התיקשות ליצור בעצמם חדשות שאין בהן כל מידע.

התחרות על השגת הסקופים, השאיפה לדעת מראש את תוצאות הקרב שטרם הוכרע, הן שהולידו את הבשורות הקוד-רות על כישלון המשא-ומתן ועל דחייתו של הסכם-השלום. כאשר התברר, כעבור כמה שעות, שהתחזית התברר, ביקשו הנכשלים שעירים לעזאזל כדי להאשימם בכישלונם. אבל הכישלון היה של אמצעי-התיקשות עצמם.

כניסו סוציולוגי היתה זו תופעה מאל-פת. מה שקרה בשבוע האחרון בירושלים יכול להיות מעין ניסוי מעבדתי של יחסי הגומלין בין המדינאות לעיתונאות בתנאי-לחץ. כי באותה מידה שבה היתה למדי-נאים השפעה על מה שהתחולל בעולם

"העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהל: תל-אביב, רחוב גוריון 3, טלפון 243386 • 03. תאריך: 136 • מען מברקי: "עולמפרס" • מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, תל-אביב, רח' בן-אביגדור • הפצה "גד" בע"מ • גופות: צינקוגרפיה "כספי" בע"מ • העורך הראשי: אורי אבנרי • העורך: אלי תבור • עורך תכנית: יוסי שנק • עורכת כותב: ענת ישראלי • צלמר מערכת: ציון צפירי וגילה רוק • ראש המינהל: אברהם סימון • מחזקת המודעות: רפי זכרני • המו"ל: העולם הזה בע"מ.

היתה גם ידיעה קצרה ובלתי-מחייבת מעין זו בבחינת סקופ עיתונאי.

מה שנמנע מאיתנו לפרסם, פורסם כע-בור שלושה ימים בהבלטה רבה כימעת בכל עיתוני ישראל, לזכותה של הצנזורה יש להניח שהיא פסלה אותה ידיעה מתוך חשש שיש בה כדי לרמוז על מיבצע חי-

ק/א יר

באופן פאראדוקסלי, מעוררים לעי-תים כתמים לבנים בעיתון סקרנות רבה יותר מאשר כותרות, המודפסות בו באר-תיות של קידוש-לבנה. מאחרי תופעה זו מסתתרת תכונה אנושית טבעית. הנס-תר מעורר את היצר יותר מאשר הגלוי. החסוי מדליק את הסקרנות יותר ממה ש-מתפרסם.

זה היה גם גורל הכתם הלבן, שהופיע בגיליון הקודם (העולם הזה 2167) במדור חשקף רבים ביקשו לדעת מה הוא אותו מידע, שידענו אנחנו ושנמנע מהם לדעתו בשבוע כה מסעיר, מבחינת האירועים הי-פוליטיים והדחוסים.

אין אנו נוהגים להפיץ את אשר נאסר עלינו לפרסם בפקודת הצנזורה הצבאית. מקובל עלינו ששיקוליה הם בדרך כלל ביטחוניים טהורים, ושפירסום ידיעה, ש-נפסלה בידי הצנזורה, עלול בדרך זו או אחרת לגרום לזנז בייטחוני. אלא שהפעם אנו חייבים לחרוג מהסכמתנו זו. נראה לנו ששיקול-דעתם של אנשי הצנזורה לא עמד להם בעת פסילת הידיעה, שעמדה להידפס במקום שבו הופיע הכתם הלבן במדור תשקף בשבוע שעבר.

מה שעמד להתפרסם הוא כיום כבר נחלת הכלל. היתה זו ידיעה שסיפרה כי במהלך המשא-ומתן, שהתנהל בשבוע ש-בר ירושלים, התבקשה ממשלת ישראל לשנות כמה מחוות להפגנת רצון-טוב כלפי נשיא-מצרים, אנוור אל-סאדאת. צויין בה כי בעבר היה זה אל-סאדאת עצמו שביקש ממשלת ישראל לשנות, כמחווה של רצון טוב, מיספר מסויים של עצורים פלסטינים, פוליטיים וביטחוניים, העצורים בבתי-הכלא בישראל. מחווה מעין זו היתה מאפשרת לאל-סאדאת להראות כי השיג גם הישג כלשהו עבור העם הפ-לסטיני, ואולי היתה מקילה עליו את השגתה של תמיכה ביוזמת השלום שלו, בקרב בני העם הפלסטיני.

הצעה

באולם הכנסת

עכשיו ניתן לגלות כי אורי אבנרי היה הראשון שהציע זאת למנחם בגין. בעת ביקורו של אל-סאדאת בכנסת, שעה קלה לפני כניסת הנשיא המצרי, כשבגין כבר ישב באולם המליאה, העביר לו אב-גרי (שנכח אז באולם כח"ל-לשעבר) פתק, ובו המילים: "אולי תעשה מחווה לנשיא, ותודיע בנאומך על שחרור מיספר מסויים של אסירים פלסטיניים?" בגין פנה אחרת לעבר אבנרי, ורמז לו בתנועת-יד, שאינו מוכן לכך.

עוד צויין באותה ידיעה, כי ככל הנר-אה תעשה ממשלת-ישראל מעשה מעין זה.

לא היתה זו ידיעה סנסציונית מרעישת במיוחד. אבל בשבוע שבו נאבקו מאות עיתונאים, ישראלים וזרים, על כל פיר-רור מידע על מה שהתרחש מאחורי-הקל-עים של הדיונים החשאיים בירושלים,